TERMINOLOGIA MINERALOGICĂ ÎN LITERATURĂ:VALENȚE ȘI SIMBOLURI

Viorelia PEREBINOS,
Facultatea de Litere

CZU: [81`276.6:669]:82 *vioreliaperebinos@gmail.com*

Comunicarea artistică este o formă specifică de transmitere a mesajului artistic de la creator la receptor prin intermediul operei de artă, iar percepția și interpretarea produc configurația obiectului : **„*Cititorul este acela care prin actul său de lectură îi acordă textului realitate, sens*" (Wolfgang Iser).**

În această cercetare ne-am propus să urmărim „lumile semantice" pe care le dezvăluie în opera artistică termenii din mineralogie. Alegerea nu este întâmplătoare deoarece mineralele, pietrele prețioase au însoțit omul din zorile civilizației, fiecare mineral este purtătorul unei „povești", fie că este vorba despre misterul numelui care-l desemnează, fie legenda care explică apariția sa, fie valențele pe care i le-a atribuit omul în diferite perioade ale istoriei. Odată ce un termen științific pătrunde în limbajul artistic el are menirea să creeze această punte de legătură nu doar între diferite stiluri ale limbii , ci se transformă în acel element magic generator de „lumi semantice " inedite.

Începuturile culturii au rădăcini în experiențele și credințele sacre, iar operele marilor scriitori și poeți ascund un mesaj tainic , care abia în planul filosofic poate să fie sesizat. Cert este faptul că termenii din mineralogie contribuie la accentuarea caracterului deschis al operei literare și depinde de lector dacă textul literar va căpăta valențele pe care opera le dezvăluie sau va fi receptat la un nivel superficial.

Pentru a exemplifica cele expuse mai sus vom analiza simbolul ***fierului***.

Fie că este de origine meteoritică , fie că este extras din Pământ, acest metal este încărcat de o putere sacră. Respectul față de fier se menține și la populațiile cu o cultură înaltă. „ Beduinii din Sinai sunt convinși că persoana care reușește să-și fabrice o spadă din fier meteoritic devine invulnerabil în luptă și este convins că-și va bate toți adversarii".(Eliade M. Alchimiști și făurari,București,Humanitas, 1996, p.27). „ Metalul

ceresc" fiind străin de Pământ capătă un caracter „ transcendent", vine din cer. Din acest motiv pentru un arab din zilele noastre „ fierul este o minune", probabil este vorba de amintirea mitologică a epocii în care oamenii foloseau doar fierul meteoritic. Cu toate acestea fierul are un caracter ambivalent , el poate încarna și spiritul diabolic. Multe popoare percep fierul nu doar ca „o victorie prin civilizație"(se referă la folosirea fierului în agricultură) , ci și ca o „victorie prin război". Triumful militar va fi omologat uneori cu triumful demoniac. Acest fapt îl observăm în fragmentul „… Sălbaticul vodă e-n zale și fier/ Și zalele-i zuruie crunte…"(G. Coșbuc „ Pașa Hassan"). Alt exemplu în care fierul este un instrument care aduce moartea îl întâlnim în fragmentul „…Aceasta-i tristețea cea mare a spicelor/ că nu sunt tăiate de lună,/că numai de fierul pământului / li s-a menit să apună."(L. Blaga „Cântecul spicelor"). Este curios modul în care simbolismul se raportează la acest metal, „Pe seară, la geamuri , un nour violet și de aramă,/Pe drum, l-aceeași oră , se târâie un lanț de fier,/ Și coincidențe aranjate pe-o tristă gamă-/Azi iar mi-i frică… și cred, și sper…"(G. Bacovia „Amurg"). În acest text observăm că poetul integrează în text simbolul fierului în calitate de „ prevestitor" al morții, amplificând sugestia imaginii artistice apelând prin tehnica corespondențelor la caracteristici suplimentare aduse în text de substantivul *lanț,* cum ar fi ***încătușarea***, omul fiind un captiv al destinului și din prima zi de viață nu face altceva decât să meargă spre moarte, inevitabilitatea morții; una din caracteristicile acestui metal este greutatea, împrumutând această caracteristică se conturează starea de spirit a eului liric , atmosfera apăsătoare .

Conotații negative au expresiile : *veacul de fier, mască de fier, mână de fier* etc. Oamenii rasei de fier, după Hesiod, marchează o epocă a regresiunii, a cultului forței brutale. „O boabă e de spumă, un creț de val, un nume,/Ce timid se cutează în veacul cel de fier,/Mai bine niciodată el n-ar fi fost pe lume/Și-n loc să moară astăzi, mai bine murea ieri."(M. Eminescu „ Pierdut în suferință")

În mitologiile lumii, cu prelucrarea fierului se ocupă, de regulă, divinitățile secundare sau ființele demonice, în acelaşi timp, fierul este şi un simbol al tăriei („tare ca fierul, iute ca oțelul" — este urarea din textul Sorcovei). Caracterul sacru al fierului se desprinde și din următoarele texte: „ Acel ce-atinge neatins noroiul/Și poate duce drum și peste cer/ Și să rămâie fier de este fier,/Rugina-n el să nu-și puie altoiul"(T.

Arghezi „Miez de noapte”) ; „ Vânt vechi și lung între ziduri/mai scutură luturi și fier./Mari semeni de altădată/ O clipă s-arată și pier.”(L. Blaga „ Oraș vechi”). Spre deosebire de textul anterior aici observăm desacralizarea acestui element accentuat prin sintagma semeni de altădată și verbul pier.

Valoarea transcendentă a fierului se desprinde din textul lui Marin Sorescu „Hititul fosilă”, „ Adora bronzul. Nu înțelegea fierul / Și tăișul acestuia nu-l vătăma./Era un hitit fosilă.” Aceste două metale sunt folosite cu valoare antitetică, bronzul este un aliaj din mai multe metale din care se fabricau atât arme , cât și obiecte de cult. Figura de stil are la bază proveniența acestor două metale, fierul fiind de origine meteoritică, celestă , iar bronzul un aliaj conceput de om. De aici și caracterul transcendent al fierului, iar hititul , reprezentant al unui popor arhaic, războinic fiind era „încătușat” în existența sa profană, cele transcendente nu-l ispiteau accentuat de sintagma tăișul acestuia nu-l vătăma .

Concluzii:

Pătrunderea termenilor din mineralogie în limbajul artistic contribuie la accentuarea caracterului deschis al operei .

Literatura clasică explorează nivelul de suprafață al termenilor din mineralogie, adică culoare , greutate, alte proprietăți evidente

Poezia modernistă și postmodernistă este aceea care pune în valoare valențele profunde ale termenilor din mineralogie

Referințe bibliografice:

1. Eliade M. Alchimiști și făurari,București,Humanitas, 1996;
2. Eliade M. Imagini și simboluri ,București,Humanitas, 1994;
3. Fonari V. Mitul și metoda arhetipologică, https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/75705(vizitat 20.02.2022)